

Δράση παραβατικών ομάδων και βανδαλισμοί στα πανεπιστήμια

Με αφορμή το τελευταίο σοβαρό γεγονός βανδαλισμών στη Θεολογική Σχολή του ΑΠΘ, το οποίο προστίθεται σε μια σειρά παρόμοιων γεγονότων του πρόσφατου παρελθόντος, και τα ερωτήματα που τίθενται, νομίζω ότι θα ήταν χρήσιμο να ανοίξει μια ειλικρινής συζήτηση για τις δυνατότητες αντιμετώπισης του χρόνιου αυτού προβλήματος.

1. Το νομικό πλαίσιο

Αν και, δυστυχώς, η καταστροφή ξένης περιουσίας και η κλοπή (εκτός μερικών εξαιρέσεων) θεωρείται πλημμέλημα, η χρήση εκρηκτικών μηχανισμών όπως οι "βόμβες μολότωφ" θεωρείται σοβαρό ποινικό αδίκημα, το οποίο χαρακτηρίζεται ως κακούργημα και επιφέρει σημαντικές ποινές ανάλογα με τις επιπτώσεις (π.χ. 15-20 έτη αν προκύψει κίνδυνος για άνθρωπο ή εγκαταστάσεις κοινής ωφέλειας). Ακόμη λοιπόν και αν δεν κληθεί η δημόσια δύναμη να επέμβει από τις αρχές του πανεπιστημίου, στην περίπτωση επεισοδίων με χρήση μολότωφ, η επέμβαση γίνεται αυτεπάγγελα.

Είναι, όμως, προφανές ότι **ο ορισμός από το νόμο της δυνατότητας αυτεπάγγελης επέμβασης της δημόσιας δύναμης με βάση τον διαχωρισμό του αδικήματος σε κακούργημα ή πλημμέλημα δημιουργεί σύγχυση στην άσκηση αρμοδιοτήτων και δίνει άλλοθι στην απροθυμία των αρχών να επέμβουν στους χώρους του πανεπιστημίου, ακόμη και όταν αυτή πρέπει σύμφωνα με τον νόμο να γίνεται αυτεπάγγελα.**

2. Μπορεί να αποτραπεί η είσοδος των «μπαχαλάκηδων» σε κτίρια του ιδρύματος και η χρήση τους ως ορμητήρια καταδρομικών επιθέσεων;

Ας αναρωτηθούμε πρώτα γιατί χρησιμοποιούνται τα κτίρια του πανεπιστημίου ως ορμητήρια. Για έναν απλό λόγο, **διότι τα άτομα αυτά γνωρίζουν ότι στους χώρους του πανεπιστημίου η αστυνομία πολύ δύσκολα θα επέμβει και ότι το πανεπιστήμιο έχει πλήρη αδυναμία να αποτρέψει τη δράση τους με δικά του μέσα.**

Συνήθως, οι ομάδες αυτές χρησιμοποιούν είτε τη μέθοδο της κατάληψης ενός χώρου από την προηγούμενη ημέρα, η οποία λειτουργεί ως δούρειος ίππος για την πλήρη παράδοση των κτιρίων στον όχλο, είτε την καταδρομική επίθεση και κατάληψη του χώρου λίγο πριν την έναρξη των επεισοδίων. Το σφράγισμα των κτιρίων δεν φαίνεται να είναι αρκετό από μόνο του για να αποτρέψει την είσοδο στα κτίρια, καθώς πλήρως αποθρασυμένοι χρησιμοποιούν κάθε δυνατό τεχνικό και μη μέσο για την παραβίαση των κλειστών θυρών.

3. Μπορεί η πολιτεία να χρησιμοποιήσει τη δημόσια δύναμη στους χώρους του πανεπιστημίου για να προστατεύσει τη δημόσια περιουσία;

Με το κατάλληλο επιχειρησιακό σχέδιο από την πολιτεία και σε συνεργασία με τις πανεπιστημιακές αρχές μπορεί να γίνει με επιτυχία πρόληψη και αποτροπή της χρήσης των χώρων του πανεπιστημίου ως ορμητήρια επιδρομών.

Αυτεπάγγελα όμως, ακόμη και σε περίπτωση κακουργημάτων (π.χ. εκρηκτικές ύλες), οι αρμόδιες αρχές της πολιτείας δεν φαίνονται διατιθέμενες να το κάνουν **χωρίς πολιτική κάλυψη ή εντολή και σαφή πρόσκληση από τις πρυτανικές αρχές.** Οι κυβερνήσεις είτε λόγω **ιδεολογικών αγκυλώσεων**, είτε λόγω **φόβου για ανεξέλεγκτες καταστάσεις** εντός του πανεπιστημίου είτε γιατί **βOLEύονται** με τον περιορισμό των επεισοδίων εντός και πέριξ των πανεπιστημιακών χώρων, το θεωρούν ταμπού και αποφεύγουν «σαν τον διάολο το λιβάνι» την επέμβαση εντός πανεπιστημιακού χώρου, είτε είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο είτε όχι. Οι αρχές του πανεπιστημίου από την πλευρά τους φοβούνται τις συνέπειες μιας τέτοιας απόφασης, τόσο τις άμεσες κατά τη διάρκεια των επεισοδίων όσο και τις μακροπρόσθεσμες από τα ενδεχόμενα αντίποινα.

Η απροθυμία αυτή για επιχειρησιακή δράση των οργάνων της πολιτείας εντός του πανεπιστημίου δίνει το μήνυμα της ανεμπόδιστης δράσης και ατιμωρησίας των ομάδων αυτών δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για την πλήρη αποθράυσή τους.

Θα πρέπει, όμως, να αναγνωρίσουμε ότι οι καταδρομικές επιθέσεις και άλλου είδους «παρεμβάσεις» από ομάδες και συλλογικότητες του αντιεξουσιαστικού χώρου έχουν καταστεί ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο διευρύνεται συνεχώς εκμεταλλευόμενο μια ήπια αντιμετώπιση από την πολιτεία η οποία αγγίζει τα όρια της ανοχής.

4. Τι θα μπορούσε να γίνει;

Λύση θα μπορούσε να βρεθεί μόνο με τη **συνεργασία των αρμόδιων φορέων της πολιτείας με τις αρχές της πανεπιστημίου, για την κατάστροψη και εφαρμογή ενός κοινού επιχειρησιακού σχεδίου πρόληψης και αντιμετώπισης έκρυθμων καταστάσεων** που προκαλούνται από τη δράση ομάδων που καταστρέφουν τη δημόσια περιουσία και θέτουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές. Ένα κοινό επιχειρησιακό σχέδιο με **σαφή καταμερισμό αρμοδιοτήτων, καθηκόντων και ευθυνών** μεταξύ των δυο εμπλεκόμενων φορέων, το οποίο θα **επικαιροποιείται** και θα **εξειδικεύεται** πριν από κάθε ημερομηνία στην οποία αναμένονται επεισόδια, με στόχο το σχεδιασμό τόσο της πρόληψης όσο και της αντιμετώπισης της κατάληψης και χρήσης των χώρων του ΑΠΘ ως ορμητήρια καταδρομικών επιθέσεων από ομάδες κουκουλοφόρων.

Αυτό, όμως, **προϋποθέτει την εκπεφρασμένη βούληση και των δυο αυτών φορέων** για την επέμβαση των αρμόδιων αρχών της πολιτείας και εντός των χώρων του πανεπιστημίου όταν αυτό καταστεί αναγκαίο. Βούληση η οποία **θα δηλώνεται με σαφή και επιτακτική πρόσκληση** (και όχι απλή ενημέρωση με παράκληση για τις ενέργειες σας) από τις πρυτανικές αρχές για επέμβαση εντός του χώρου του πανεπιστημίου σύμφωνα με τον νόμο, για τα αδικήματα που τελούνται, ανεξαρτήτως του χαρακτηρισμού τους ως κακούργημα ή πλημμέλημα. Με τον τρόπο αυτό δεν θα δίνεται η δυνατότητα στις αρμόδιες αρχές να δικαιολογούν τυχόν αδράνεια τους **εκμεταλλευόμενες την αμφισημία του νόμου** για το ακαδημαϊκό άσυλο και την **ασάφεια των προσκλήσεων** των πρυτανικών αρχών.

Εάν οι πρυτανικές αρχές διαπιστώσουν ότι η πολιτεία δεν ανταποκρίνεται στις προσκλήσεις και εκκλήσεις της, **θα πρέπει τότε να αναθεωρήσουν την στάση της ήπιας διαχείρισης του προβλήματος και να περάσουν σε πιο δραστικές ενέργειες**, με ευρεία δημοσιοποίηση του προβλήματος στην ελληνική κοινωνία και καταγγελία της αδράνειας των οργάνων της πολιτείας.

Η πολιτεία από την πλευρά της **θα πρέπει να εκφράσει έμπρακτα τη βούλησή της για την αντιμετώπιση του προβλήματος** της δράσης ομάδων που βιαιοπραγούν και καταστρέφουν την περιουσία των πανεπιστημίων, **όπως ακριβώς το έκανε πρόσφατα** με την αποτελεσματική, συντονισμένη και ευρείας κλίμακας επιχείρηση της αστυνομίας στους χώρους του Α.Π.Θ, με στόχο την πάταξη της εμπορίας ναρκωτικών στους χώρους του ΑΠΘ.

Η επίκληση από την κυβέρνηση των **ανεδαφικών και γενικόλογων προτάσεων της επιτροπής του Υπουργείου Παιδείας για την παραβατικότητα** (γνωστής και ως επιτροπής Παρασκευόπουλου) οι οποίες βασίζονται στο διάλογο και την επικοινωνία ως πολυχρηστικό εργαλείο για την επίλυση των προβλημάτων παραβατικότητας στα πανεπιστήμια, **σηματοδοτεί μια έλλειψη ρεαλισμού και διάθεση μετάθεσης ευθυνών** η οποία μπορεί να ερμηνευτεί και ως έλλειψη πολιτικής βούλησης για ανάληψη δράσης.

Οι προτάσεις αυτές βασίζονται στην εσφαλμένη θεώρηση ότι στα πανεπιστήμια υπάρχει οργανωμένο φοιτητικό κίνημα, το οποίο στο πλαίσιο μιας διαμαρτυρίας προβαίνει σε καταλήψεις της μορφής αυτών της δεκαετίας του 1970, φοιτητικό κίνημα οργανωμένο και δομημένο σε παρατάξεις με τις οποίες υπάρχει δυνατότητα επικοινωνίας και διαλόγου. Για αυτό το λόγο οι προτάσεις περιορίζονται στη συγκρότηση διαπραγματευτικής ομάδας για

διαπραγμάτευση με τους καταληψίες και δημιουργία δικτύου επικοινωνίας και με τους φοιτητές. Το φοιτητικό κίνημα, όμως, πλέον έχει εκλείψει με τη μορφή που το γνωρίζαμε και υποκατασταθεί από την αντισυμβατική και βίαια δράση δυναμικών ομάδων οι οποίες δεν πιστεύουν στις αρχές του διαλόγου ούτε καν σε αυτές της δημοκρατίας, ομάδες με τις οποίες δεν μπορεί κάποιος να κάνει διάλογο.

5. Το πανεπιστημιακό άσυλο

Το πανεπιστημιακό άσυλο, με βάση τον νόμο που κατά καιρούς έχουν ψηφιστεί μετά το 1982, δεν αφορά στον περιορισμό της ισχύος των νόμων στους χώρους του πανεπιστημίου, όπως πολλοί ίσως νομίζουν. Αφορά στον **περιορισμό της δυνατότητας παρέμβασης της «δημόσιας δύναμης»** στους χώρους του, σε περίπτωση διάπραξης ποινικών αδικημάτων, **με στόχο την προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας και της ελεύθερης έκφρασης και διακίνησης ιδεών**. Τα αδικήματα αυτά εξακολουθούν να είναι αξιόποινα, αλλά η επέμβαση των αρμόδιων οργάνων της πολιτείας γίνεται μόνο υπό αυστηρές και πολλές φορές απαγορευτικές προϋποθέσεις.

Η νομοθετική κατοχύρωση ενός άτυπου θεσμού, όπως αυτού του πανεπιστημιακού ασύλου, **αποτελεί στην πραγματικότητα παγκόσμια πρωτοτυπία της ελληνικής έννομης τάξης** καθώς, από όσο είναι γνωστό, αντίστοιχη νομοθετική διάταξη δεν συναντάται σε άλλα κράτη του σύγχρονου δυτικού κόσμου.

Η έννοια αυτή του ακαδημαϊκού ασύλου **βασίζεται στην παραδοχή ότι τόσο η ακαδημαϊκή ελευθερία όσο και η ελεύθερη έκφραση και διακίνηση ιδεών κινδυνεύει από το κράτος και τα όργανα του δηλ. την αστυνομία**. Και ακόμη χειρότερα, βασίζεται στον παραλογισμό ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα **θα πρέπει να προστατευθούν μόνο μέσα στο πανεπιστήμιο**, ενώ η υπόλοιπη κοινωνία μπορεί να μείνει πλήρως απροστάτευτη, έρμαιο των βουλών του αυταρχικού κράτους !!! Αυτό, όμως, θα μπορούσε να συμβεί μόνο σε απολυταρχικά καθεστώτα και σε περιόδους ανωμαλίας στη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος της χώρας. Στις περιπτώσεις αυτές όμως θα παραβιαζόταν (και πολύ πιθανόν θα καταλυόταν) κάτι πολύ πιο σημαντικό από ένα νόμο: **το ίδιο το σύνταγμα** το οποίο προστατεύει με σαφήνεια τόσο την ακαδημαϊκή ελευθερία όσο και η ελεύθερη έκφραση και διακίνηση ιδεών σε όλη την επικράτεια της χώρας.

Θα πρέπει κάποια στιγμή να αποδεχτούμε, πέρα από ιδεολογικές τοποθετήσεις, ότι **τα τελευταία 40 χρόνια**, δηλ. μετά την μεταπολίτευση, με τους δημοκρατικούς θεσμούς εδραιωμένους στην Ελλάδα, **η ελεύθερη έκφραση και διακίνηση ιδεών στο σύνολο της επικράτειας της χώρας** αλλά και η ελευθερία στη ακαδημαϊκή έρευνα και διδασκαλία εντός των πανεπιστημίων, **κατοχυρώνεται από το σύνταγμα και δεν κινδύνευσε ποτέ ούτε κινδυνεύει από επέμβαση δημόσιας δύναμης**. Αντίθετα, **μέσα στα πανεπιστήμια ο κίνδυνος πλέον προέρχεται από τη δράση ομάδων** που είτε διακινούν ανεξέλεγκτα ναρκωτικά είτε χρησιμοποιούν τη βία για να επιβάλουν ένα καθεστώς τρόμου και ανασφάλειας εκμεταλλευόμενες ένα αναχρονιστικό θεσμό, χωρίς ουσιαστικό αντικείμενο εφαρμογής, αυτόν του πανεπιστημιακού ασύλου. Δυστυχώς, αποδεικνύεται συνεχώς ότι το άσυλο **δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για τη δράση εγκληματικών ομάδων και θέτει εμπόδια στην αντιμετώπισή τους**. Αυτό φαίνεται να συμβαίνει σε ορισμένες περιπτώσεις ανεξάρτητα της νομικής του κατοχύρωσης, καθώς το πανεπιστημιακό άσυλο λειτουργεί στο συνολικό υποσυνείδητό ως ένας άτυπος θεσμός.

Όσον αφορά τον πυρήνα της έννοιας του ασύλου δηλ. την **ακαδημαϊκή ελευθερία στην έρευνα και τη διδασκαλία**, αυτή θα μπορούσε να περιοριστεί κυρίως μέσω ενός νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των ΑΕΙ ή μέσω αυταρχικών εσωτερικών δομών και κανόνων λειτουργίας του πανεπιστημίου, παρά μέσω επέμβασης της αστυνομίας. Ακόμη, όμως, και σε αυτή την περίπτωση, σε μια σύγχρονη δημοκρατία όπως αυτή της χώρας μας, θα λειτουργούσαν οι θεσμοί δικαίου και **θα ακυρωνόταν οποιαδήποτε τέτοιου είδους**

νομική ή κανονιστική διάταξη ως αντισυνταγματική καθώς η ακαδημαϊκή ελευθερία κατοχυρώνεται και αυτή από το σύνταγμα.

Τέλος, η έννοια του συνταγματικά κατοχυρωμένου **αυτοδιοίκητου των ΑΕΙ δεν μπορεί** σε καμία περίπτωση **να θεωρηθεί τόσο ευρεία** ώστε να απαγορεύει την επέμβαση της αστυνομικής δύναμης χωρίς την θέληση των διοικητικών αρχών του πανεπιστημίου, καθώς σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΣτΕ *«η αρχή της αυτοδιοίκησης έχει αποκλειστικά ως περιεχόμενο την εξουσία των ΑΕΙ να αποφασίζουν με δικά τους όργανα στις δικές τους υποθέσεις, όπως είναι η διαχείριση της περιουσίας των ή η εκλογή του διδακτικού και διοικητικού των προσωπικού. Η εξουσία αυτή είναι καθαρά διοικητική, περιορισμένη στην εφαρμογή των κανόνων δικαίου (νόμων και κανονιστικών πράξεων) που διέπουν την οργάνωση και την λειτουργία τους»*.

Με βάση τα προηγούμενα, το ακαδημαϊκό άσυλο στη σημερινή του μορφή **δεν προστατεύει ουσιαστικά ούτε την ελεύθερη διακίνηση ιδεών ούτε την ακαδημαϊκή ελευθερία**, μόνο και μόνο επειδή περιορίζει τη δυνατότητα επέμβασης της δημόσιας δύναμης στο χώρο της. Φαίνεται να αποτελεί πλέον μόνο **ένα απότοκο του τραύματος των γεγονότων του Πολυτεχνείου του 1973. Θα μπορούσε μόνο για ιστορικούς λόγους να διατηρηθεί σε ισχύ στη σημερινή του μορφή αν δεν δημιουργούσε πρόσφορο έδαφος** για τη δράση όλων αυτών των παραβατικών και εγκληματικών ομάδων και δεν εμπόδιζε την αντιμετώπισή τους.

Εάν παρόλα αυτά, θεωρούμε ότι για λόγους μόνο και μόνο ιστορικούς ή παράδοσης υπάρχει αναγκαιότητα ύπαρξης της έννοιας του πανεπιστημιακού ασύλου σε μια σύγχρονη δημοκρατία με στέρεους θεσμούς όπως αυτή της χώρας μας, **θα πρέπει, τουλάχιστον, να επαναπροσδιορίσουμε την έννοια του πανεπιστημιακού ασύλου** έτσι ώστε αυτή **να ανταποκρίνεται στους πραγματικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουμε τώρα μέσα στα πανεπιστήμια** από τη δράση ομάδων που βιαιοπραγούν και καταστρέφουν για να επιβάλουν τις απόψεις και την κοσμοθεωρία τους. Μια νέα εννοιοδότηση του θεσμού που **να υπηρετεί πράγματι την αποστολή του πανεπιστημιακού ασύλου** δηλ. την προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας και της ελεύθερης διακίνησης ιδεών, **έναντι ΟΛΩΝ** όσων επιχειρούν να παραβιάσουν τα συνταγματικά αυτά κατοχυρωμένα δικαιώματα, και όχι μόνο έναντι της δημόσιας δύναμης. Με αυτό τον τρόπο ο θερμός του ακαδημαϊκού ασύλου θα υπηρετήσει πραγματικά στη σύγχρονη εποχή τον σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε.

Χαράλαμπος Φείδας
Καθηγητής Α.Π.Θ.
Γραμματέας της ΠΟΣΔΕΠ